

Four-level Model of Qualifications for the Practitioners of the Primary Prevention of Risk Behaviour in the School System

Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství

CHARVÁT, M., JURYSTOVÁ, L. & MIOVSKÝ, M.

Department of Addictology, First Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Czech Republic

Citation: Charvát, M., Jurystová, L., & Miovský, M. (2012). Four-level model of qualifications for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour in the school system [Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství]. *Adiktologie*, (12)3, 190–211.

BACKGROUND: The article presents the proposal for a new model of qualifications in primary prevention and the related training system. It responds to the need for a higher number of trained primary prevention practitioners and the opportunities for their professional growth. In addition to highlighting the coordination activities, attention is also paid to reinforcing the skills necessary for the actual work with the target groups. **OBJECTIVES:** The objective of the study was to present such a model of qualifications and the related system of training for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour in the school system which is compatible with the current practice and respects the current situation and expert opinions while innovating the existing scheme for the further training of education professionals. The secondary objective is to use the proposal to facilitate further discussion about the future development and direction of the system of prevention practitioner training in the Czech Republic. **METHODS:** The model was created on the basis of analysing the content of the documents dedicated to pri-

VÝCHODISKA: Článek představuje návrh nového modelu kvalifikací v primární prevenci a na ně navazujícího vzdělávání. Reaguje na potřebu většího počtu proškolených primárněpreventivních pracovníků a možnosti jejich profesionálního růstu. Kromě důrazu na koordinační činnosti jde i o posílení dovedností potřebných pro přímou práci s cílovými skupinami. **CÍLE:** Cílem studie bylo předložit se současnou praxí slučitelný model kvalifikačních stupňů a návazného systému vzdělávání pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství, který respektuje současný stav i názory odborníků a inovuje současné schéma dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Sekundárním cílem pak je prostřednictvím návrhu facilitovat další diskusi o budoucím vývoji a směřování systému vzdělávání preventivních pracovníků v ČR. **METODY:** Model vznikl na základě obsahové analýzy dokumentů věnujících se vzdělávání v primární prevenci (zákonů, vyhlášek, sylabů vzdělávacích programů a metodik jejich tvorby atp.) a dále na základě čtyř ohniskových a pracovních skupin s předními odborníky v oblasti primární

Submitted: 25 / JUNE / 2012

Accepted: 9 / JULY / 2012

Grant support: This publication was created as part of Project No. CZ.1.07/1.3.00/08.0205 ESF ECOP ("VYNSPI"), co-funded by the European Social Fund and the national budget of the Czech Republic. This article was written using institutional support from the PRVOUK-P03/LF1/9.

Address for correspondence: Miroslav Charvát, PhD. / miroslav.charvat@email.cz / Department of Addictology, First Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

mary prevention training (laws, decrees, training programme syllabi and guidelines, their creation, etc.) and on the basis of four focus and working groups consisting of the foremost experts in primary prevention in the Czech Republic. The model also underwent opposition proceedings. **RESULTS:** The proposal concerns four qualification levels arranged hierarchically by the degree of complexity which correspond with the typical positions of a prevention practitioner in the school system. They are the first – “prevention basics”, the second – “intermediate”, the third – “advanced”, and the fourth – “expert” levels. Each higher level automatically includes the requirements and application opportunities of the lower levels. Each level is defined by the requirements for the target knowledge, skills and competences the applicant must meet. The draft outlines the conditions for obtaining a certain level of qualification and how it will be verified. There is the option of recognising the qualification for a provisional period if the applicant has received qualification in other prior courses or through prior experience. **CONCLUSIONS:** The authors submit the proposed model to the Ministry of Education and all the institutions and experts involved in primary prevention to launch a public debate about the possibilities for the further application of the model. The model represents a sophisticated and innovative system which brings harmonisation into the assessment of the quality of the training programmes and of their deliverables – i.e. professionally trained primary prevention practitioners.

KEY WORDS: PRIMARY PREVENTION OF RISK BEHAVIOUR – SCHOOL-BASED PREVENTION – PRIMARY PREVENTION TRAINING – PREVENTION PRACTITIONER – EVALUATION STANDARD – QUALIFICATION STANDARD

● 1 INTRODUCTION

According to the report on the content analysis of the legal documents of the Ministry of Education (Mikulková, Běhounková, 2011), the issue of the primary prevention of risk behaviour is legislatively directly associated with the following positions: counselling and prevention worker, school prevention worker, school psychologist, special education professional, teacher, leisure education professional, educator, and head-teacher. The basic job description of these positions includes activities associated with the primary prevention of risk behaviour such as the preparation of prevention programmes, prevention activities aimed at

prevention in ČR. Model byl též oponován. **VÝSLEDKY:** Navrženy jsou čtyři kvalifikační stupně hierarchicky uspořádané dle náročnosti, které odpovídají v praxi typickým pozicím preventivního pracovníka ve školském systému. Jedná se o první základní úroveň tzv. „preventivní minimum“, druhou „středně pokročilou“, třetí „pokročilou“ a čtvrtou tzv. „expertní“ úroveň. Každá vyšší úroveň automaticky zahrnuje požadavky i možnosti uplatnění úrovně nižších. Každá z úrovní je definována požadavky na cílové znalosti, dovednosti a způsobilosti, které musí uchazeč splňovat. Návrh vymezuje, za jakých podmínek lze získat kvalifikaci určité úrovně a jak bude ověřována. Ponechána je možnost uznání kvalifikace v přechodném období v případě, že ji uchazeč získal v předchozích letech v jiných kurzech či praxi. **ZÁVĚRY:** Autoři navržený model předkládají MŠMT a všem v primární prevenci zainteresovaným institucím a odborníkům s cílem zahájit veřejnou diskusi o možnosti jeho dalšího využití. Model představuje promyšlený a inovativní systém, který přináší harmonizaci v kritériích posuzování kvality vzdělávacích programů a též kvality jejich výstupů, tj. profesionálně připravených pracovníků v primární prevenci.

KLÍČOVÁ SLOVA: PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ – ŠKOLNÍ PREVENCE – VZDĚLÁVÁNÍ V PRIMÁRNÍ PREVENCI – PREVENTIVNÍ PRACOVNÍK, HODNOTICÍ STANDARD, KVALIFIKAČNÍ STANDARD

● 1 ÚVOD

Téma primární prevence rizikového chování (dále i PPRCH) je dle zprávy z obsahové analýzy právních dokumentů MŠMT (Mikulková, Běhounková, 2011) v legislativě přímo spjato s těmito pracovními pozicemi: poradenský metodik prevence, školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog, učitel, pedagog volného času, vychovatel a ředitel. V základní pracovní náplni těchto pozic se objevují činnosti spjaté s problematikou PPRCH, jako je tvorba preventivních programů, preventivní činnosti zaměřené na celkový rozvoj osobnosti, koordinace protidrogové prevence v rámci příslušného zařízení, prevence poruch

general personality development, drug prevention coordination in the facility in question, prevention of behavioural disorders, etc. However, there is not a unified training system for the primary prevention of risk behaviour in place for these positions. Knowledge in this area is provided to education staff within the framework of continued lifelong education, which is coordinated by the school prevention worker.

The authors sought to propose a model of qualifications and the related system of training for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour in the school system which is compatible with the current practice while innovating and respecting the existing scheme for the further training of education professionals (Decree No. 317/2005 Coll.). The current version of the standards for the accreditation of further training of education professionals does not offer particularly specific definitions of the further training courses for education professionals, and it contains a special training course for the position for the school prevention worker as far as prevention professionals are concerned (Standards for the accreditation of further training of education professionals). We have based the design of the model on the need for a coordinated training system for not only the education staff but also of other professions present in schools and education facilities as part of prevention activities (including, in addition to those mentioned above, e.g. addictologists, social workers, police officers, health care professionals as well as voluntary workers). These professions possess various professional competences, which, however, need to be continuously developed and cultivated. The proposed model is based on the school-focused line of primary prevention; the coordination role therefore remains with the Ministry of Education, Youth and Sports.

Research results (e.g. Gabrhelík et al., 2012a, 2012b) as well as good practices from schools clearly show what makes the difference between the efficient primary prevention programmes and the ineffective ones (Černý & Lejčková, 2007; Miovský, Šťastná, Gabrhelík, & Jurystová, 2011). Functional programmes include those which are based on long-term and continued work with children, use small groups, actively involve the target group, show a high degree of prevention provider preparedness, respond to the current needs of the target group, etc. However, these requirements fail to be fulfilled in practice despite the availability of many instruments ranging from examples of good practices of school-based programmes of the primary prevention of risk behaviour (Širůčková, Miovský, & Skácelová, 2012) to evaluation tools. We also have rather extensive implementation experience highlighting the importance of the role of high-quality training and support for practitioners implementing primary prevention programmes in the specific setting of Czech schools (Jurystová, Gabrhelík, & Miovský, 2009).

chování atp. Neexistuje však sjednocený systém vzdělávání v PPRCH pro tyto pozice. Poznatky v této oblasti jsou pedagogickým pracovníkům předávány v rámci průběžného celoživotního vzdělávání (dále i CŽV), které koordinuje školní metodik prevence (dále i ŠMP).

Snahou autorů bylo navrhnout se současnou praxí slučitelný model kvalifikačních stupňů a návazného systému vzdělávání pro pracovníky v PPRCH ve školství, který inovuje a rozšiřuje současné schéma dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále i DVPP) (vyhláška č. 317/2005 Sb.). Aktuální podoba Standardů pro udělování akreditací DVPP nenabízí příliš konkrétní definice hodnotitelných parametrů pro kurzy DVPP a obsahuje specializační studium pouze pro jednu pozici preventivního pracovníka, jímž je školní metodik prevence (Standardy pro udělování akreditací DVPP). Při tvorbě modelu vycházíme z potřeby koordinovaného systému vzdělávání nejen u pedagogických a výchovných pracovníků, ale také u všech dalších profesí vstupujících v rámci preventivních aktivit do škol a školských zařízení (kromě výše zmíněných např. adiktologů, sociálních pracovníků, policistů, zdravotnických pracovníků, ale i dobrovolných pracovníků). Tyto profese disponují různými odbornými kompetencemi, které je však potřeba neustále doplňovat a kultivovat. Navrhovaný model vychází ze školské linie primární prevence, koordinační role tedy zůstává v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále i MŠMT).

Výsledky výzkumů (např. Gabrhelík et al., 2012a, 2012b) i příklady dobré praxe ze škol jasně ukazují, co odlišuje efektivní primárněpreventivní programy od těch nefunkčních (Černý & Lejčková, 2007; Miovský, Šťastná, Gabrhelík & Jurystová, 2011). Funkční jsou například programy založené na dlouhodobé a kontinuální práci s dětmi, práci v malých skupinkách, založené na aktivním zapojení cílové skupiny, připravenosti realizátorů prevence, reagující na aktuální potřeby cílové skupiny atp. V praxi však většinou tyto požadavky stále nejsou naplňovány, přestože je k dispozici mnoho nástrojů, od příkladů dobré praxe programů školské prevence rizikového chování (Širůčková, Miovský & Skácelová, 2012) až po evaluační nástroje. Máme k dispozici i řadu zkušeností s implementací, ze kterých též vyplývá, jak důležitá je role kvalitní odborné přípravy a podpory pracovníků realizujících primárněpreventivní programy ve specifickém prostředí českých škol (Jurystová, Gabrhelík & Miovský, 2009).

Svou roli v tomto hraje zejména nedostatek profesionálů s odpovídajícím vzděláním reflektujícím současné náročné požadavky školské prevence. Navrhovaný model vychází ze základního požadavku, aby se programy a metodiky s ověřenou účinností dostaly k co možná největšímu počtu žáků a byly přitom realizovány profesionály s dostatečnou odbornou erudicí. Pro úspěšné plošné zavádění programů všeobecné primární prevence (dle definice EMCDDA, neda-

A major part in this is played by the lack of professionals with adequate training which would reflect the current demanding requirements of school-based prevention. The proposed model is derived from the underlying requirement for evidence-based programmes and guidelines to reach the highest possible number of pupils while being implemented by professionals with an adequate expert background. In order for universal primary prevention (according to the EMCDDA definition, undated) programmes to be successfully implemented in schools, it is necessary to train as many professionals as possible to ensure that there are enough workers in each school who can work with the target groups regularly, to the required extent and with the required quality. In addition, the qualifications acquired by a primary prevention practitioner must reflect a certain verified and verifiable level, not only the number of hours spent at training courses. A clear emphasis on the qualification requirements of a primary prevention practitioner is also made by the Risk Behaviour Prevention Strategy for Children and Young People within the Competence of the Ministry of Education, Youth, and Sports for the Period 2009–2012 [Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, (MŠMT, 2009, p. 7)]: *“Education professionals who are trained, qualified and possess a communication, psychology and special education skill set are a prerequisite for the fulfilment of the prevention objectives. Their personality plays a positive part in the development of the pupil’s self-awareness, and they can teach with the active involvement of the children. Increasing the resistance of children and young people to risk behaviours requires the systematic and coordinated training of the providers of prevention activities in schools and educational facilities.”*

The experience of educators in the area of primary prevention indicates that teachers are often unable to work with the target groups in a manner suggesting their ability to lead an efficient primary prevention programme. The school prevention worker is often the only professional at the school with an idea about what primary prevention efforts should look like in the target group. Other teachers, who usually do not have a comparable degree of knowledge and skills do not typically venture into prevention activities at all or only do so to a limited degree and in a rather formal way.¹ The school prevention worker’s role is mainly one of coordination. Most school prevention workers do not even have any space in their workload dedicated to direct prevention activities with the target group; this work is usually not even included in their job description. The staff members who now become school prevention workers are often

totovano) do škol je nutné proškolit co největší počet pracovníků tak, aby jich bylo na každé škole dostatek a mohli pravidelně pracovat s cílovými skupinami v potřebném rozsahu a kvalitě. Získané kvalifikační předpoklady pracovníka v primární prevenci musí navíc odrážet určitou ověřenou a ověřitelnou úroveň, nikoliv pouze počet hodin strávených v kurzech. Jednoznačný důraz na kvalifikační předpoklady pracovníka v primární prevenci klade i Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009–2012 (MŠMT, 2009, p. 7): *„Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí. Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti rizikovým projevům chováním vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních“.*

Ze zkušeností vzdělavatelů v oblasti primární prevence vyplývá, že pedagogové neumějí v řadě případů pracovat s cílovými skupinami tak, aby dokázali vést efektivní primárněpreventivní program. ŠMP je tak na škole často jediným pracovníkem, který má představu o tom, jak má primárněpreventivní práce s cílovou skupinou vypadat. Ostatní pedagogové, kteří tyto znalosti a dovednosti obvykle ve srovnatelném záběru nemají, se do preventivních aktivit raději vůbec nepouštějí, nebo jen v omezené míře a spíše formálním způsobem.¹ Role ŠMP je zejména koordinační. Většina ze ŠMP nemá v rámci svého pracovního úvazku ani vymezený prostor pro realizaci přímé preventivní práce s cílovými skupinami, a především není tato práce obsažena v popisu náplně jejich činnosti. V současnosti se školními metodiky prevence bohužel často stávají pracovníci nezkušení nebo takoví, kterým je tato pozice přidělena, a oni sami nejsou pro tuto činnost motivováni. Dolejš (2009) na základě ohniskových skupin se ŠMP zjistil, že pracovní podmínky nejsou ideálně nastaveny, že se pozice ŠMP týká více administrativních než preventivních činností, dalším zjištěním byla vážnoucí spolupráce s kolegy ve sboru a především to, že pracovníci na pozicích ŠMP nemají na tuto profesi dostatek času. Proto se domníváme, že by do budoucna měly být vedením školy na tyto pozice vybírány především osoby s delší zkušeností s preventivními aktivitami, tj. že by do této zodpovědné pozice spíše postupně „dorůstaly“.

Návrh modelu kvalifikačních stupňů pro pracovníky v PPRCH musí nutně integrovat i další odborníky, kteří také vstupují na pole prevence a jejichž základní příprava pro preventivní aktivity může být zcela odlišná (např. policisté, lékaři). Tito profesionálové mají často hluboké a kva-

1/ This experience was collected from focus group meetings held with the providers of training within the framework of the VYNSPI project.

1/ Tyto zkušenosti byly získány v rámci ohniskových skupin s poskytovateli vzdělávání v rámci projektu VYNSPI.

those who lack experience or are assigned to the position and lack motivation. On the basis of focus group meetings held with school prevention workers, Dolejš (2009) found that the working conditions were not ideally set up, the position of the school prevention worker concerned mainly administrative rather than preventive tasks. Other findings included complicated cooperation with staff colleagues and mainly the fact that the staff members in the position of school prevention workers did not have enough time for this job. We therefore believe that in the future the school management should mainly fill these positions with persons who have long-standing experience with prevention activities, meaning that they could “grow into” this responsible position.

The proposal for the model of qualifications for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour must necessarily include additional experts operating in the area of prevention whose background for prevention activities may be completely different (e.g. police officers and medical professionals). These professionals often possess in-depth and high-quality knowledge of a specific area of risk behaviour (e.g. eating disorders, drug legislation, etc.) but may not be sufficiently familiar with the everyday reality of the school and often lack closer contact with pupils and students. Despite their thorough knowledge, these professionals cannot be expected to possess the skill of efficiently working with these target groups in the area of prevention. Another specific group includes prevention practitioners working for NGOs whose knowledge of the primary prevention of risk behaviour and skills involving interactive prevention work with the target groups are very often above-par. Many of them specialise in these activities, attend a number of existing high-quality courses, and learn from their more experienced colleagues. However, there is significant staff turnover in NGOs. We therefore consider it an efficient solution to offer a coherent system of qualifications and training as well as an opportunity for the professional growth in primary prevention even for the “non-educational” groups of prevention practitioners.

● 2 MATERIAL AND METHODOLOGY

In the stage of mapping the initial situation, the main methods included the following: the quantitative and qualitative content analysis of documents and questionnaires for the providers of a specialisation course for school prevention workers and of other courses focused on the issue of primary prevention of risk behaviour. Focus groups with experts and opposition proceedings involving multiple rounds of consultations of the early versions were the main methods used for the creation of the model. The documents analysed by the content analysis include:

a/ publicly available information (web sites, catalogues, presentations of courses, profiles of educational institu-

litní znalosti ze specifické oblasti problematiky rizikového chování (například poruchy příjmu potravy, drogová legislativa atp.), přičemž však nemusejí být dostatečně obeznámeni do potřebné hloubky s každodenní realitou školy a mnohdy nemají ani příliš intenzivní kontakt s žáky a studenty. Ani u těchto pracovníků nelze přes jejich odbornou erudici a priori předpokládat dovednost efektivního preventivního působení na tyto cílové skupiny. Další specifickou skupinu představují preventivní pracovníci působící v NNO, jejichž znalosti z oblasti PPRCH i dovednosti interaktivní preventivní práce s cílovými skupinami bývají mnohdy nadstandardní. Mnozí se na tuto činnost specializují, navštěvují řadu existujících kvalitních kurzů a učí se od zkušenějších kolegů. V NNO se však setkáváme s poměrně vysokou fluktuací pracovníků. Považujeme proto za efektivní nabídnout jednotný systém kvalifikací a vzdělávání a možnost profesionálního růstu v primární prevenci i pro „nepedagogické“ skupiny preventivních pracovníků.

● 2 MATERIÁL A METODIKA

Hlavními metodami ve fázi mapování výchozí situace byly: kvantitativní i kvalitativní obsahová analýza dokumentů a dotazníky pro realizátory specializačního studia pro ŠMP a dalších kurzů v problematice PPRCH. Jako hlavní metody pro tvorbu modelu byly využity ohniskové skupiny s odborníky a několikakolové oponentní připomínkování průběžných verzí modelu. Mezi dokumenty analyzované v rámci obsahové analýzy patří:

a/ veřejně dostupné informace (webové stránky, katalogy, prezentace kurzů, profily vzdělávacích institucí atp.) o 55 vzdělávacích programech věnujících se primární prevenci ve školství v rámci ČR, tj. zejména informace o dlou-

tions, etc.) regarding 55 educational programmes involving primary prevention in the Czech school system, in particular information on the long-term specialisation study and short-term courses offered as part of the lifelong education system.

b/ accreditation files, detailed syllabi, background documents for final exams, completed course evaluation questionnaires, evaluation reports and other supporting material concerning the specialisation courses for school prevention workers implemented by 8 partner institutions within the VYNSPI project.

Between the autumn of 2010 and the spring of 2012, a total of 4 focus and working group meetings took place, as did a number of individual consultations and meetings with primary prevention experts, whose experience, views, qualified estimates and forecasts contributed to the formulation of the basic as well as the partial parameters of the proposed model. The resulting version of the model also reflects years of personal experience of the authors as organisers of training courses for prevention practitioners and trainers in the specialisation course for school prevention workers and in other courses dealing with the primary prevention of risk behaviour.

Each qualification level is defined by the clear requirements for the target knowledge, skills and competences the applicant must meet rather than by merely specifying the number of hours spent to take courses. In this respect, the model is inspired, among other influences, by the Guidelines for the Fulfilment of the National Qualifications Framework [Metodika naplňování Národní soustavy kvalifikací (Národní ústav pro vzdělávání, 2012)] and the Procedure of the Creation of Training Modules for Partial Qualifications [Postupem tvorby vzdělávacích modulů pro dílčí kvalifikace (Národní ústav odborného vzdělávání, 2007)]. These documents arose from the “NSK” and “NSK2” projects managed by the National Institution of Technical and Vocational Training (now a part of the National Training Institute). When defining the knowledge, skills and competences, we also found inspiration in the IPN 6 project (Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání [National Qualifications Framework for Tertiary Education], 2012).

In order to correctly understand and interpret the proposed model, it is, of course, essential to understand the key terms, definitions and concepts the model builds on. Our approach is based on the general framework of current school-based prevention of risk behaviour as defined in the relevant monograph (Miovský, Skácelová, Zapletalová, & Novák; 2010). The key terms and concepts are also discussed in detail in the primary prevention explanatory dictionary (Miovský et al., 2012).

hodobých specializačních studiích i krátkodobých kurzech v rámci celoživotního vzdělávání (dále i CŽV),

b/ akreditační spisy, podrobné sylaby, poklady k závěrečným zkouškám, vyplněné dotazníky o kurzech, evaluační zprávy a jiné podpůrné dokumenty týkající se specializačních kurzů pro ŠMP realizovaných 8 partnerskými institucemi v rámci projektu VYNSPI.

V období od podzimu 2010 do jara 2012 proběhly celkem 4 ohniskové a pracovní skupiny a velké množství individuálních osobních konzultací a schůzek s odborníky působícími v primární prevenci, kteří se svými zkušenostmi, názory, kvalifikovanými odhady a prognózami podíleli na formování základních i dílčích parametrů navrhovaného modelu. Na výsledné podobě modelu se projeví i několikaleté osobní zkušenosti autorů s organizací vzdělávání pro preventivní pracovníky i s lektorováním ve specializačním studiu pro ŠMP a jiných kurzech s tematikou PPRCH.

Každý z navrhovaných kvalifikačních stupňů modelu je definován jasnými požadavky na cílové znalosti, dovednosti a kompetence (způsobilosti), které musí uchazeč splňovat, nikoliv pouze rozsahem hodin absolvovaných v kurzech. V tomto ohledu je model inspirován mimo jiné též Metodikou naplňování Národní soustavy kvalifikací (Národní ústav pro vzdělávání, 2012) a Postupem tvorby vzdělávacích modulů pro dílčí kvalifikace (Národní ústav odborného vzdělávání, 2007). Jedná se o materiály vzniklé v projektech NSK a NSK2 řízených NÚOV (dnes součást NÚV). Při definování jednotlivých znalostí, dovedností a kompetencí jsme se inspirovali i projektem IPN 6 (Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání, 2012).

Pro správné pochopení a interpretaci navrhovaného modelu je samozřejmě zásadní porozumět klíčovými pojmy, definicím a konceptům, na kterých je vystavěn. Vycházíme z obecného rámce současné školské prevence rizikového chování tak, jak je zpracován v publikované monografii (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák; 2010). Klíčové pojmy a koncepty dále podrobně zpracovává také výkladový slovník primární prevence (Miovský et al., 2012).

● 3 RESULTS

The proposed model is centred on the four hierarchically arranged levels of a prevention practitioner: the first – “prevention basics,” the second – “intermediate,” the third – “advanced,” and the fourth – “expert” levels (*Fig. 1*). In the qualification standards the individual levels are arranged according to the degree of complexity of the prevention activities performed, and a higher level always requires the prior fulfilment of the lower level. In the text below, each qualification level is defined and explained using (a) the description of the level and of the typical positions, and (b) a qualification and evaluation standard (including clear tables – Tables 1 to 4).

● 3 / 1 Basic level (primary prevention basics)

Description of the level and typical positions

This qualification level is the requirement for delivering primary prevention at the lowest complexity level. It governs the minimum requirements applicable to all individuals pursuing prevention activities with groups of children and young people in the school settings. In terms of the type of activities, this may include, for example, educational and awareness-building activities, work with the community circle and atmosphere in the class, and other common means of universal primary prevention. However, selective and indicated prevention programmes or universal prevention programmes requiring a higher degree of competences for working with a group or an individual cannot be performed at the prevention basics level. The practitioners at the level of the prevention basics must have the opportunity of being guided at their workplace by a practitioner holding at least the advanced qualification and with whom they can regularly discuss the prevention efforts. Examples of typical positions:

- Teachers who include prevention activities in the subject they teach (e.g. education concerning ethnic minorities during normal Geography classes, etc.);
- A rescue system professional who gives a prevention awareness-building lecture at school or organises a primary prevention programme for a class at his/her workplace;
- A voluntary worker conducting a prevention programme of an NGO at a school under the supervision of an on-staff school prevention worker.

Qualification and evaluation standard

a/ The practitioner must have completed higher secondary education.

b/ The practitioner must have completed a basic primary prevention course of 40 hours involving at least 8 hours of self-experience.

● 3 VÝSLEDKY

Těžiště navrhovaného modelu stojí na čtyřech hierarchicky seřazených úrovních odbornosti preventivního pracovníka: první, základní úroveň, tzv. „preventivním minimu“, druhé, „středně pokročilé“, třetí, „pokročilé“, a čtvrté, tzv. „expertní“, úrovní (*Obr. 1*). Jednotlivé úrovně jsou v kvalifikačních standardech odstupňovány dle náročnosti prováděných preventivních aktivit a vyšší úroveň vždy vyžaduje předchozí naplnění úrovně nižší. Každý z kvalifikačních stupňů je v následujícím textu vydefinován a vysvětlen pomocí a) popisu úrovně a typických pozic a b) kvalifikačního a hodnotícího standardu (včetně přehledných tabulek – *tabulky 1 až 4*).

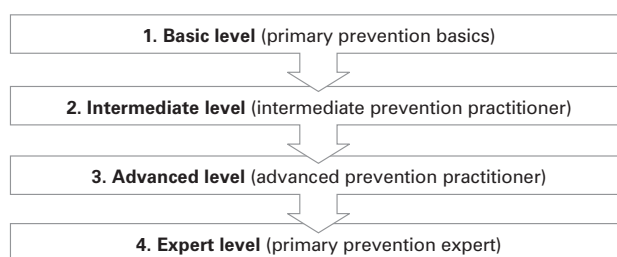

Fig. 1 / Obr. 1

Diagram of the proposed model of qualifications for the practitioners of the primary prevention of risk behaviour

Schéma navrhovaného modelu kvalifikačních stupňů pracovníků v PPRCH

● 3 / 1 Základní úroveň (primárněpreventivní minimum)

Popis úrovně a typických pozic

Tato kvalifikační úroveň je předpokladem pro výkon primárněpreventivní práce na nejnižší úrovni obtížnosti. Jedná se o minimální požadavky na všechny osoby, které preventivně pracují se skupinami dětí a mládeže ve školství. Dle typu aktivit sem lze zařadit například edukační a osvětové činnosti, práce s komunitním kruhem, s klimatem třídy a jiné běžně užívané prostředky všeobecné primární prevence. Na úrovni preventivního minima již však nelze provádět například programy selektivní a indikované prevence nebo programy všeobecné prevence vyžadující vyšší kompetence pro práci s kolektivem či jednotlivcem. Pracovník na úrovni preventivního minima musí mít na pracovišti možnost odborného vedení pracovníkem na minimálně 3. úrovni, se kterým svou preventivní činnost pravidelně konzultuje. Příklady typických pozic:

- pedagog realizující preventivní činnosti zakomponované do jeho předmětů (například edukace o etnických menšinách v rámci standardní výuky zeměpisu atp.),
- odborník z řad složek záchranného systému, který ve škole vede preventivní osvětovou přednášku či na svém pracovišti realizuje primárněpreventivní program s třídním kolektivem,

Table 1 / Tabulka 1 Qualification standard for the 1st, basic level (primary prevention basics)

Kvalifikační standard pro 1. základní úroveň (primárněpreventivní minimum)

KNOWLEDGE	Possible verification method	SKILLS	Possible verification method	COMPETENCES	Possible verification method
Differentiates between efficient and inefficient types of primary prevention interventions.	ORLEX TEST ONLINE	Uses an awareness-building and educational form of risk behaviour primary prevention.	DEMO	Can prepare a universal primary prevention programme in the area they specialise in, according to recommended procedures.	PAPER PROJ
Is familiar with the fundamentals of developmental psychology and the functioning of the human mind during childhood and adolescence.	ORLEX TEST ONLINE	Can interactively work a medium-sized group of children or young people.	DEMO MODEL	Can lead a universal primary prevention programme and adjust it to the relevant needs and target group.	MODEL EXPEVAL
Is familiar with the main forms and signs of risk behaviours in children and young people.	ORLEX TEST ONLINE	Notifies events in a group and striking aspects of the behaviour of individuals.	DEMO EXPEVAL	Can recognise a vulnerable individual in the group they work with and refer the individual for follow-up care.	MODEL PRACTICE
Possesses partial professional knowledge in the specific area of risk behaviour prevention they specialise in.	ORLEX TEST ONLINE	Develops and properly uses communication and presentation skills.	DEMO EXPEVAL	Can transmit information about the risk behaviour they focus on in an acceptable and balanced manner.	DEMO EXPEVAL
Knows the basic ethical, legal and professional standards for working with children and young people.	ORLEX TEST ONLINE	Can recognise and professionally respond to behaviour exceeding the social standards.	MODEL	Respects the boundaries of a professional relationship, informs the competent persons about any non-standard situations and does not exceed his/her competences.	MODEL EXPEVAL

Key: AUD = examiner's audition of the candidate's prevention work, CASE = case study, DEMO = practical demonstration, EXPEVAL = expert evaluation by the examiner, MODEL = description of the solution to a presented model situation, ONLINE = test administered on-line via a suitable e-learning environment, ORLEX = oral exam, PAPER = a written paper (mid-term, final paper, etc.), PRACTICE = skills or knowledge demonstrated in practice, PROJ = preparing a project, TEST = written test (featuring open or closed answers); also applies to *Tables 2, 3, and 4*.

Vysvětlivky: DEMO = demonstrace, praktické předvedení, KAZU = kazuistika, případová studie, MODEL = popis řešení předložené modelové situace, NASL = následek zkoušejícího při preventivní práci adepta, ONLINE = test administrovaný online přes vhodné e-learningové prostředí, OPOS = odborné posouzení zkoušejícího, PIPR = písemná práce (seminární, závěrečná atp.), PRAXE = doložení dovednosti či znalostí absolvovanou praxí, PROJ = vypracování projektu, TEST = písemný test (s otevřenými či uzavřenými odpověďmi), USTZK = ústní zkouška. Obdobně u tabulky 2, 3 a 4.

c/ The practitioner must have at least started to pursue further education (college, university, other specialisation courses) in a field that focusses on working with people (the most suitable majors in this respect include teacher education, special education, psychology, addictology, health care, social work, etc.). In justified cases, this point may be replaced with the practitioner's specific knowledge and skills in different areas (which applies, for example, to members of the rescue system, police officers, public health office staff, and medical staff) or with long-standing experience.

The knowledge, skills and competences required for this level, including the proposed methods of their verification, are provided in *Table 1*.

- dobrovolný pracovník realizující pod dohledem kmenového preventivního pracovníka z externí nestátní neziskové organizace (dále také NNO) preventivní program na škole.

Kvalifikační a hodnotící standard

a/ pracovník musí mít dokončené středoškolské vzdělání s maturitou,

b/ pracovník musí absolvovat základní kurz primární prevence v rozsahu 40 hodin s minimálním podílem 8 hodin sebezkušenosti,

c/ Pracovník musí mít alespoň započaté další studium (VOŠ, VŠ, jiná specializační studia), které je svým obsahem

● 3 / 2 Intermediate level (intermediate prevention practitioner)

Description of the level and typical positions

The main scope of this level is to work with the target group of pupils and students. It concerns more complex prevention efforts such as universal primary prevention or selective prevention programmes. In terms of the type of activities, it includes managing programmes with an interactive component (e.g. the training and acquisition of life skills²). The important factors include the use of feedback, the ability to motivate the group to undertake more complex interactions, and specific knowledge of the individual types of risk behaviour. The practitioner at this level is able to manage crises and handle adverse phenomena which the group or individual may display within the framework of the prevention activities. The practitioners at the 2nd level of qualifications must have the opportunity of being guided at their workplace by a practitioner holding at least the advanced qualification and with whom they can regularly discuss the prevention efforts. Examples of typical positions:

- A trained primary prevention practitioner who is a teacher implementing an interactive universal primary prevention programme based on developing life skills;
- A trainer invited from an external NGO implementing a long-term and comprehensive universal primary prevention programme at the school;
- A staff member of a low-threshold facility for children or young people or an educational facility for providing institutional and court-ordered compulsory education who carries out a selective primary prevention programme with a specific focus on drug use and other addictions.

Qualification and evaluation standard

a/ The practitioner must hold a bachelor's degree in a field focused on working with people (see above).

b/ The 2nd level practitioner must also meet all the requirements of the 1st qualification level.

c/ The practitioner must have completed an intermediate primary prevention course of 40 hours involving at least 16 hours of self-experience.³

2/ For example, the development of critical thinking, problem solving, efficient communication, relationship skills, coping with emotions, empathy, etc. The Unplugged methodology can be used as an example – see <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/2591/Unplugged-Program-primarni-prevence-pro-zaky-6-trid-zakladnich-skol>

3/ Combined with the first level, this is a total of 80 training hours involving 24 hours of self-experience.

zaměřeno na práci s lidmi (mezi nejvhodnější obory v tomto ohledu můžeme zařadit pedagogiku, speciální pedagogiku, psychologii, adiktologii, zdravotnictví, sociální práci atp.). Tento bod lze v odůvodněných případech nahradit specifickými znalostmi a dovednostmi v různých oborech (například zástupci záchranného systému, policisté, pracovníci hygienických a lékařských zařízení atp.) či dlouholetou praxí.

Jednotlivé základní požadované znalosti, dovednosti a kompetence pro tuto úroveň včetně navrhovaných způsobů jejich možného ověřování obsahuje *tabulka 1*.

● 3 / 2 Středně pokročilá úroveň (středně pokročilý preventivní pracovník)

Popis úrovně a typických pozic

Hlavní náplní této úrovně je přímá práce s cílovými skupinami dětí a školní mládeže. Jedná se o systematickou preventivní práci na vyšší úrovni obtížnosti, např. programy všeobecné primární prevence nebo selektivní prevence. Dle typu aktivit sem lze zařadit například vedení programů s interaktivní komponentou (např. nácvik a osvojování životních dovedností²). Důležitá je například práce se zpětnými vazbami, schopnost naladit skupinu na náročnější interakce či specifické znalosti o jednotlivých typech rizikového chování. Pracovník na této úrovni je schopen zvládnout krizové situace a zpracovat nepříjemné stavy, které se mohou v rámci jeho preventivní práce v kolektivu nebo u jednotlivců objevit. Pracovník na 2. úrovni musí mít na pracovišti možnost odborného vedení pracovníkem na minimálně 3. úrovni, se kterým svou preventivní činnost pravidelně konzultuje. Příklady typických pozic:

- proškolený primárněpreventivní pracovník z řad pedagogů realizující interaktivní program všeobecné primární prevence založený na rozvíjení životních dovedností,
- pozvaný externí lektor z NNO realizující dlouhodobý a komplexní program všeobecné primární prevence na dané škole,
- pracovník nízkoprahového zařízení pro děti a mládež či pracovník ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy realizující program selektivní primární prevence se specifickým zaměřením na zneužívání drog a jiné závislosti.

Kvalifikační a hodnotící standard

a/ pracovník musí mít dokončené vysokoškolské bakalářské studium, které je svým obsahem zaměřeno na práci s lidmi (viz výše),

2/ Např. rozvoj kritického myšlení, řešení problémů, efektivní komunikace, vztahové dovednosti, zvládání emocí a empatie atd. Příkladem může být metoda Unplugged (viz <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/2591/Unplugged-Program-primarni-prevence-pro-zaky-6-trid-zakladnich-skol>).

Table 2 / Tabulka 2 Qualification standard for the 2nd, intermediate level (intermediate prevention practitioner)

Kvalifikační standard pro 2. středně pokročilou úroveň (středně pokročilý preventivní pracovník)

KNOWLEDGE	Verification method	SKILLS	Verification method	COMPETENCES	Verification method
Knows the effective evidence-based types of preventive interventions and understands their principle. Knows the basics of secondary and tertiary prevention and the network of institutions providing such services.	ORLEX TEST	Applies primary prevention principles based on life skills development and on working with normative beliefs.	DEMO	Is able to prepare a programme of universal or selective primary prevention with clearly present functional features, according to recommended procedures.	PAPER PROJ
Understands the functioning of the mind and the differences in the perception, experiencing, acting, and behaviour during childhood and adolescence, including group processes.	ORLEX TEST	Uses psychological and pedagogical principles to lead a small and medium-sized group.	DEMO EXPEVAL	Can lead a universal or selective prevention programme and adjust it to the current conditions and needs of the target group.	DEMO EXPEVAL AUD
Distinguishes between the specific forms and signs of risk behaviour of individuals and groups and knows their typical needs.	ORLEX TEST	Can recognise the existing norms and rules of a group or community, is sensitive to differences in the life style and to the cultural or other unique needs of a group or community. Addresses the occurrence of risk behaviours or other emergencies according to the recommended emergency plans and procedures.	MODEL EXPEVAL	Can establish an equal working relationship with the target group and create and maintain an atmosphere of trust and safety, can recognise potentially risky situations in the specific group and respond to them adequately.	VIDEO AUD CASE
Has mastered and extends a pool of group work techniques, including recommendations and comments regarding the adequacy of their application.	ORLEX PAPER	Uses focused observation and active empathetic listening to identify the current situation in the group.	DEMO EXPEVAL	Has mastered the handling of emergencies and can recognise what they can and cannot handle using their own resources; follows the principles of mental hygiene.	PRACTICE CASE EXPEVAL

The knowledge, skills and competences required for this level, including the proposed methods of their verification, are provided in *Table 2*.

● 3 / 3 Advanced level (advanced prevention practitioner)

Description of the level and typical positions

The advanced prevention practitioner can perform two lines of work. Firstly, it is the organisational line, where it includes the creation of basic preventive programmes: guidance provided to other staff participating in the prevention efforts within the institution; communication and coopera-

b/ pracovník na 2. úrovni musí též splňovat všechny nároky 1. úrovně,

c/ pracovník musí absolvovat středně pokročilý kurz primární prevence v rozsahu 40 hodin s minimálním podílem 16 hodin sebezkušenosti.³

Jednotlivé základní požadované znalosti, dovednosti a kompetence pro tuto úroveň včetně navrhovaných způsobů jejich možného ověření obsahuje *tabulka 2*.

3/ Kumulativně jde i s první úrovní již o 80 hodin kurzu s podílem 24 hodin sebezkušenosti.

tion with other primary prevention stakeholders and relevant institutions in the region, etc. In schools these are the standard responsibilities defined for school prevention workers (Decree No. 72/2005 Coll.). Secondly, it is the direct handling of the target groups. An advanced prevention practitioner is able to work with all types of primary prevention programmes,⁴ including the indicated prevention.⁵ The programmes concerned are more complex and also apply methods close to the therapeutic ones (typically, simple cognitive-behavioural techniques).⁶ In a school, an advanced prevention practitioner may provide professional guidance to prevention practitioners at the basic and intermediate qualifications. Examples of typical positions:

- A special educator or psychologist carrying out an indicated primary prevention programme based on the screening of the risk personality factors;⁷
- A teacher or special educator in the role of the school prevention worker carrying out a basic preventive programme in a school, in an educational facility for providing institutional and court-ordered compulsory education or in an educational care centre;
- An NGO manager responsible for the form and quality of primary prevention activities under a certified programme.

Qualification and evaluation standard

a/ The practitioner must hold a master's degree in a field focused on working with people.

b/ The advanced prevention practitioner must also meet all the requirements of the basic and intermediate qualification levels.

c/ The practitioner must have completed an advanced primary prevention course of 120 hours involving at least 40 hours of self-experience.⁸

d/ At least 2 years of experience with primary prevention activities undertaken at the 1st and 2nd levels are required.

The knowledge, skills and competences required for this level, including the proposed methods of their verification, are provided in *Table 3*.

4/ Naturally, it is necessary to respect the required initial training for all the methods which require such training (mostly as part of the lifelong learning process).

5/ Unless the indication involves specific, e.g. diagnostic skills, which require additional qualifications such as a degree in psychology or special education.

6/ Naturally, while respecting the interdisciplinary boundary in that prevention is not therapy.

7/ The examples include the Preventure methodology and its SURPS screening questionnaire; see <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/218/1681/Metodika-indikovane-primarni-prevence-PREventure-zakladni-informace>

8/ Combined with the first two qualification levels, this is a total of 200 training hours involving 64 hours of self-experience.

● 3 / 3 Pokročilá úroveň (pokročilý preventivní pracovník)

Popis úrovně a typických pozic

Preventivní pracovník na 3. úrovni může vykonávat práci ve dvou liniích. První představuje organizační linie, kde se jedná např. o tvorbu minimálních preventivních programů, metodické vedení ostatních pracovníků působících v prevenci v rámci instituce, komunikaci a spolupráci s dalšími aktéry primární prevence a relevantními institucemi v regionu atp. Na školách jde o klasické povinnosti definované pro školní metodiky prevence (vyhláška č. 72/2005 Sb.). V druhé linii jde o přímou preventivní práci s cílovými skupinami. Pracovník na 3. úrovni je schopen pracovat se všemi typy programů primární prevence⁴, včetně prevence indikované.⁵ Jedná se o složitější programy, které již využívají i metod blízkých terapeutickému působení (většinou jednoduché kognitivně-behaviorální techniky).⁶ V rámci školy či organizace může pokročilý preventivní pracovník odborně vést pracovníky 1. a 2. úrovně. Příklady typických pozic:

- školní speciální pedagog či psycholog realizující program indikované primární prevence založený na screeningu rizikových osobnostních faktorů,⁷
- pedagog či etoped v roli školního metodika prevence realizující minimální preventivní program na škole, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy či ve středisku výchovné péče,
- vedoucí pracovník v NNO, zodpovědný za podobu a kvalitu primárněpreventivních aktivit v rámci řízeného certifikovaného programu.

Kvalifikační a hodnoticí standard

a/ pracovník musí mít dokončené vysokoškolské magisterské studium, které je svým obsahem zaměřeno na práci s lidmi,

b/ pracovník na 3. úrovni musí též splňovat všechny nároky 1. a 2. úrovně,

c/ pracovník musí absolvovat pokročilý kurz primární prevence v rozsahu 120 hodin s minimálním podílem 40 hodin sebezkušenosti,⁸

4/ Samozřejmě je nutné respektovat požadované vstupní zaškolení ke všem metodám, které to vyžadují (většinou v rámci ČŽV).

5/ Pokud indikace nespočívá ve specifických, například diagnostických dovednostech, které pak vyžadují ještě další kvalifikační předpoklady, jako například ukončené studium psychologie či speciální pedagogiky.

6/ Samozřejmě při respektování mezioborové hranice, tj. že prevence není terapií.

7/ Příkladem může být metodika Preventure a její screeningový dotazník SURPS (viz <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/218/1681/> Metodika-indikovane-primarni-prevence-PREventure-zakladni-informace).

8/ Kumulativně jde i s prvními dvěma úrovněmi již o 200 hodin kurzu s podílem 64 hodin sebezkušenosti.

Table 3 / Tabulka 3 Qualification standard for the 3rd, advanced level (advanced prevention practitioner)*Kvalifikační standard pro 3. pokročilou úroveň (pokročilý preventivní pracovník)*

KNOWLEDGE	Verification method	SKILLS	Verification method	COMPETENCES	Verification method
Knows the current evidence-based trends, models and strategies in primary prevention, is familiar with the current supply of programmes and methodologies.	ORLEX TEST PAPER	Can efficiently keep documents on the activities and events concerning the primary prevention of risk behaviour in the facility in question.	PRACTICE	Is competent to create and regularly update a basic prevention programme for a specific school or facility where he/she works.	PAPER
Knows the legislation concerning the primary prevention of risk behaviour and the related areas (e.g. the social and legal protection of children).	ORLEX TEST ONTEST	Knows how to create and keep an updated network of active contacts with institutions operating in the primary prevention of risk behaviour in their area.	PRACTICE PAPER	Can implement and maintain an efficient system of the primary prevention of risk behaviour in their school or organisation.	PRACTICE EXPEVAL
Knows very well all the risk behaviours described in the available literature as well as the methods for their detection.	ORLEX TEST	Has mastered the basic methods of evaluating and assessing the situation regarding risk behaviour in the facility in question.	PAPER EXPEVAL	Regularly uses evaluation and monitoring instruments to assess the initial situation regarding risk behaviour. Can identify the needs of the target groups and implement adequate interventions.	PAPER PRACTICE EXPEVAL
Knows the fundamentals of counselling and school psychology, special education and psychopathology.	ORLEX TEST PAPER	Can effectively communicate with adults and motivate them to cooperate, in particular when working with the parents, legal guardians and colleagues (as well as with the media, if applicable).	DEMO MODEL EXPEVAL	Can provide his/her colleagues professional advice, can professionally fulfil his/her advisory role.	CASE AUD PRACTICE
Knows the recommended emergency procedures in case of the occurrence of risk behaviour in his/her facility.	ORLEX TEST PAPER	Can lead an advisory or motivational interview within the framework of early intervention.	DEMO MODEL EXPEVAL	Can lead an indicated primary prevention programme or perform early intervention according to the recommended procedures.	DEMO AUD VIDEO
Understands the most common pitfalls, risk and conflicts in the field which can occur in prevention efforts at the individual, group, organisation, or community level.	ORLEX PAPER	Applies ethical and professional standards to minimise any damage to his/her clients and reinforce the integrity of primary prevention practitioners.	EXPEVAL PRACTICE	Is an example of a cooperative approach, lifelong learning, moral integrity and healthy life style.	EXPEVAL PRACTICE

● 3 / 4 Expert level (primary prevention expert)

Description of the level and typical positions

An expert primary prevention practitioner mainly performs coordination, guidance, counselling, training and supervisory tasks.⁹ They coordinate the primary prevention system and the cooperation among the stakeholders within larger units such as municipalities, areas or regions. Their jurisdiction includes the provision of guidance to other prevention practitioners with a lower qualification level. They monitor the occurrence of risk behaviour in the relevant territory, are able to evaluate ongoing programmes, contribute to creating and innovating the guidelines for new prevention programmes and participate in their implementation, etc. They organise the system of prevention practitioner training and act as trainers or sponsors in the system. They lead intervisory meetings of prevention practitioners. They are able to perform a crisis intervention or other more complex interventions which schools cannot handle on their own. They can act as authorised persons during the qualification exams taken by risk behaviour primary prevention practitioners (for more information see below). They deliver expert papers at training events, conferences or publish them in professional journals, and they focus on developing the primary prevention of risk behaviour. Examples of typical positions:

- A regional prevention worker in pedagogical-psychological counselling centres;
- A prevention worker or prevention coordinator in larger municipal, regional or other offices;
- A trainer or sponsor in a course concerning the primary prevention of risk behaviour or in a specialisation course within the system for the further training of education professionals;
- A primary prevention trainer with long-standing self-experience training to hold intervisory or supervisory meetings for his/her colleagues.

Qualification and evaluation standard

- a/ The practitioner must hold a master's degree in a field associated with the primary prevention of risk behaviour (e.g. education, special education, psychology, addictology, etc.).
- b/ The expert-level practitioner must also meet all the requirements of the 1st, 2nd and 3rd qualification levels.
- c/ The practitioner must have completed advanced primary prevention course of 96 hours involving at least 32 hours of self-experience.¹⁰

9/ Dedicated supervision training is required for the due performance of the supervisory tasks. Supervision is only listed as an option; without training, the primary prevention expert can only lead intervisory meetings.

10/ Combined with all the lower qualification levels, this is a total of 296 training hours involving 96 hours of self-experience.

d/ požadovány jsou minimálně 2 roky praxe v primárněpreventivních aktivitách prováděných na 1. a 2. úrovni.

Jednotlivé základní požadované znalosti, dovednosti a kompetence pro tuto úroveň včetně navrhovaných způsobů jejich možného ověřování obsahuje *tabulka 3*.

● 3 / 4 Expertní úroveň (expert primární prevence)

Popis úrovně a typických pozic

Preventivní pracovník na 4. úrovni vykonává zejména činnosti koordinační, metodické, poradenské, vzdělávací a supervizní.⁹ Koordinuje systém primární prevence a spoluprací klíčových aktérů v rámci větších celků, například obcí, regionů či krajů. V mezích své působnosti vede metodicky ostatní preventivní pracovníky nižších úrovní. Monitoruje výskyt rizikového chování v daném území, je schopen evaluovat probíhající programy, spoluvytváří a inovuje metodiky nových preventivních programů, podílí se na jejich implementaci atp. Organizuje systém vzdělávání preventivních pracovníků, kde působí jako lektor anebo garant. Vede intervizní skupiny preventivních pracovníků. Je schopen provádět krizovou intervenci či jiné obtížnější intervenční zásahy, které školy nedokážou samy vyřešit. Může působit jako autorizovaná osoba při kvalifikačních zkouškách pracovníků v PPRCH (viz dále v textu). Publikuje odborná sdělení na vzdělávacích akcích, konferencích či v odborných časopisech a věnuje se rozvoji PPRCH. Příklady typických pozic:

- oblastní metodik prevence v rámci pedagogicko-psychologických poraden,
- metodik či koordinátor prevence v rámci větších obcí či krajských a jiných úřadů,
- lektor či garant kurzu PPRCH nebo specializačního studia v rámci DVPP,
- lektor primární prevence s dlouhodobým sebezkušenostním výcvikem realizující pro své kolegy intervizní či supervizní setkávání.

Kvalifikační a hodnotící standard

- a/ pracovník musí mít dokončené vysokoškolské magisterské studium, které je svým obsahem blízké primární prevenci rizikového chování (např. pedagogiku, speciální pedagogiku, psychologii, adiktologii atp.),
- b/ pracovník na 4. úrovni musí též splňovat všechny nároky 1., 2. i 3. úrovně,
- c/ pracovník musí absolvovat další pokročilé kurzy primární prevence v rozsahu 96 hodin s minimálním podílem 32 hodin sebezkušenosti,¹⁰

9/ Pro řádný výkon supervizní práce je ovšem samozřejmě zapotřebí ještě speciální výcvik v supervizi. Supervizi zde uvádíme jako možnost, bez výcviku může expert primární prevence vést pouze setkání intervizní.

10/ Kumulativně jde i se všemi předchozími úrovněmi již o 296 hodin kurzů s podílem 96 hodin sebezkušenosti.

d/ A total of 5 years of experience in primary prevention in a school setting or in organising primary prevention activities involving the target groups of children or young people or in training adults in the area of the primary prevention of risk behaviour is required.

The knowledge, skills and competences required for this level, including the proposed methods of their verification, are provided in *Table 4*.

d/ Požadováno je minimálně 5 let praxe v primární prevenci ve školství nebo organizování primárněpreventivních aktivit s cílovými skupinami dětí a mládeže či vzdělávání dospělých v oblasti PPRCH.

Jednotlivé základní požadované znalosti, dovednosti a kompetence pro tuto úroveň včetně navrhovaných způsobů jejich možného ověřování obsahuje *tabulka 4*.

Table 4 / Tabulka 4

Qualification standard for the 4th, expert level (primary prevention expert)

Kvalifikační standard pro 4. expertní úroveň (expert primární prevence)

KNOWLEDGE	Verification method	SKILLS	Verification method	COMPETENCES	Verification method
Is an expert in his/her original field and in the overlapping areas between that field and the primary prevention of risk behaviour.	ORLEX PRACTICE	Uses the methodology for the creation, standardisation, and verification of primary prevention programmes and diagnostic tools.	MODEL PAPER EXPEVAL	Is able to create, adapt, implement and evaluate new primary prevention methods, guidelines and programmes which are suitable with regard to the needs of the target groups.	PAPER PRACTICE
Knows the relevant legislation focused on primary prevention and the emergency procedures in case of the occurrence of risk behaviour reaching beyond the limits of the school, educational facility or organisation.	ERLEX MODEL	Can create emergency guidelines applicable in practice in case of the occurrence of risk behaviour.	PAPER	As an external expert invited by an organisation within his/her competence, is able to handle an emergency involving an individual or a group using emergency intervention principles or sensitive investigation methods.	PRACTICE CASE
Knows in detail the network of organisations operating in the primary prevention of risk behaviour and also knows the systems of the follow-up care for all risk behaviours at the national and, if applicable, European levels.	ORLEX PAPER	Uses suitable communication and management strategies for promotion, fund-raising, coordination and motivation of the key institutions and individuals in the community or region.	MODEL EXPEVAL PAPER	Creates and promotes the technical facilities and network of professionals and institutions, including donors in the field of prevention within the area of his/her competence, following the community-led approach to the primary prevention of risk behaviour.	PRACTICE EXPEVAL PAPER
Has mastered the didactic methods and adult education theory as well as the principles of being a trainer.	PRACTICE ORLEX	Can communicate (teach) the theoretical knowledge as well as the practical skills required for preventive measures among children, young people and adults in an understandable fashion.	DEMO VIDEO AUD	Creates, implements and sponsors courses and other forms of training for primary prevention practitioners; is an authorised person for recognising the qualifications at all levels.	PRACTICE EXPEVAL PAPER
Has mastered the principles of professional supervision, psychological counselling, mentoring, coaching and the differences between them.	ORLEX PRACTICE	Can organise and lead intervisory and, if applicable, supervisory group meetings and systematically provide support for and reinforce the motivation of the primary prevention practitioners at the lower qualification levels.	DEMO VIDEO AUD CASE	Continues to learn about the primary prevention of risk behaviour and makes expert contributions by publishing his/her experience, is a professionally respected person in the region.	PRACTICE EXPEVAL PAPER ¹¹

11/ For example, this refers to submitting expert papers, etc.

11/ Zde míníme například předložení odborných článků atp.

● 3 / 5 Qualification exams and transitional period for recognising qualifications

According to Act No. 179/2006 Coll., the verification and recognition of qualifications is performed by so-called “authorised persons” in accordance with the evaluation standards for the qualifications concerned. The verification is in the form of an exam, during which the examinee must use the methods determined by the evaluation standards to demonstrate all the competences specified in the qualification standard according to the criteria and other rules set by the evaluation standard. If they succeed they will receive a qualification certificate with nationwide validity.

The authorised person is an individual authorised to verify the examinees’ specific professional competences determined by the qualification and evaluation standard for the four qualification levels during the qualification exams. Only a primary prevention expert may become an authorised person upon their request and the subsequent approval thereof by the authorising body (the Ministry of Education). The accredited training institutions can include, for example, regional prevention centres (e.g. pedagogical-psychological counselling centres, NGOs, universities) and other organisations which currently operate as guidance and coordination centres in the area of primary prevention activities and essentially already perform this function.

The fulfilment of the qualification requirements for the individual primary prevention practitioners will be formally evaluated through qualification exams with a different degree of complexity for each level. The individual higher levels are based on and integrate the lower levels (*Table 5*). This means, for example, that an applicant for the 3rd qualification level certificate must have already passed the 1st (basic) and 2nd (intermediate) qualification level or that these levels have been recognised for the applicant. In practice it will be possible to apply for the recognition of multiple levels at a time. For example, when applying for the 3rd level exam, it will be possible to apply for an exam comprising all the previous levels. It is also possible that some courses will prepare the trainees “from scratch” directly for the 2nd or 3rd level, respectively. However, this must be accompanied by a corresponding scope and complexity of the exams to verify the knowledge, skills and competences included in all the relevant levels.

Even though the proposed model is designed mainly around the principle of verifying the target competences of the trainees through qualification exams, we will list here for reference at least the recommended scope of training for the individual levels, specified by the number of hours (*Table 6*). Examples of good practices also arose from the VYNSPI project, as did proposals for the optimum content structure of the school prevention worker specialisation training course. These documents are a suitable initial platform for the development of further training activities cor-

● 3 / 5 Kvalifikační zkoušky a přechodné období uznávání kvalifikací

Podle zákona č. 179/2006 Sb. provádějí ověřování a uznávání kvalifikací tzv. autorizované osoby, a to podle hodnotících standardů příslušných kvalifikací. Ověřování probíhá formou zkoušky, kde musí uchazeč způsobem stanoveným v hodnotícím standardu prokázat všechny kompetence uvedené v kvalifikačním standardu podle kritérií a dalších pravidel stanovených v hodnotícím standardu. Pokud je prokáže, obdrží osvědčení o získání kvalifikace (certifikát), což je celostátně platný doklad.

Autorizovaná osoba je fyzická osoba, která je oprávněna v rámci kvalifikačních zkoušek u uchazečů ověřovat odborné specifické kompetence stanovené v kvalifikačním a hodnotícím standardu pro všechny čtyři úrovně. Autorizovanou osobou se může na základě žádosti a následného schválení autorizujícím orgánem (MŠMT) stát pouze osoba na úrovni 4, tedy expert primární prevence. Akreditovanými vzdělávacími institucemi se mohou stát např. krajská centra prevence (např. pedagogicko-psychologické poradny, nestátní neziskové organizace, univerzity) a další organizace, které působí v současné době jako metodická a koordinační pracoviště v oblasti primárněpreventivních aktivit a tuto funkci v podstatě již plní.

Naplnění kvalifikačních požadavků pro jednotlivé úrovně pracovníků v primární prevenci bude formálně posuzováno prostřednictvím kvalifikačních zkoušek, které jsou pro každou úroveň rozdílně obtížné. Jednotlivé vyšší úrovně vycházejí z předchozích nižších, které v sobě integrují (*tabulka 5*). To znamená, že například uchazeč o 3. pokročilou úroveň musí mít již uznánu či splněnu 1. základní úroveň i 2. středně pokročilou úroveň. V praxi bude možné žádat i o uznání více stupňů najednou. To znamená, že například pro 3. stupeň je možné se jednorázově přihlásit ke zkoušce, která bude zahrnovat i všechny stupně předchozí. Je též možné, že některé kurzy budou své posluchače připravovat např. „z nuly“ rovnou na 2. či 3. úroveň apod. Musí tomu ovšem odpovídat rozsah a obtížnost zkoušek, které budou zahrnovat ověřování znalostí, dovedností i způsobilostí ze všech úrovní.

Přestože je navrhovaný model postaven především na principu ověřování cílových kompetencí u uchazečů formou kvalifikačních zkoušek, uvedeme zde alespoň orientační doporučený rozsah vzdělávání pro jednotlivé úrovně v hodinách (*tabulka 6*). V rámci projektu VYNSPI vznikly i příklady dobré praxe vzdělávání a návrhy na optimální obsahovou strukturu Specializačního studia pro ŠMP, tyto dokumenty jsou vhodnou výchozí platformou pro vývoj dalších vzdělávacích aktivit odpovídajících jednotlivým úrovním navrhovaným v tomto materiálu. Předpokládáme, že se v případě uvedení modelu do praxe realizátoři pružně přizpůsobí obsahem svých kurzů požadovaným cílovým kompetencím. Skladba chybějících kompetencí (zejména na

Table 5 / Tabulka 5

The proposed content and prevailing form of examination and additional requirements for the individual levels

Navrhovaný obsah a převažující forma zkoušek a další požadavky pro jednotlivé úrovně

	Theoretical part – knowledge	Practical part – skills	Additional requirements for the candidate
1. Basic level (The exam is conducted by a single expert practitioner)	50% written test, oral examination	50% practical demonstration, model situations	secondary education certificate
2. Intermediate level (The exam is conducted by a single expert practitioner)	30% written test, oral examination	70% practical demonstration, model situations	university (bachelor's) degree, level 1 certificate, min. 24 hours of self-experience
3. Advanced level (examining board of two authorised persons – experts)	50% oral examination	50% practical demonstration, paper, video recording	university (master's) degree, level 2 certificate, proof of 2 years of experience, min. 64 hours of self-experience
4. Expert level (examining board of two authorised persons – experts)	50% oral examination	50% practical demonstration, video recording	university (master's) degree, level 3 certificate, proof of 5 years of experience, min. 96 hours of self-experience

Table 6 / Tabulka 6

Recommended reference scope of training by level and component

Doporučený orientační rozsah vzdělávání dle jednotlivých úrovní a komponent

Qualification level	Number of hours recommended for individual training components					Level total	Aggregate
	Theoretical knowledge		Practical skills		Self-experience		
1. Basic level	16	40%	16	40%	8	20%	40
2. Intermediate level	8	20%	16	40%	16	40%	80
3. Advanced level	40	33%	40	33%	40	33%	120
4. Expert level	32	33%	32	33%	32	33%	96
Column aggregate:	96	—	104	—	96	—	—

Note: For practical reasons, the reference number of hours is calculated as a multiple of 8 (8 hours = 1 training day). The number of hours proposed for the 3rd level is lower than that applicable to the existing specialisation course for school prevention workers according to Decree 317/2005 Coll., as amended.

Pozn.: Orientační hodinové dotace jsou z praktických důvodů počítány jako násobky 8 (8 h. = 1 výcvikový den). Navrhovaný počet hodin na 3. úrovni je nižší než pro současné specializační studium pro ŠMP dle platného znění vyhlášky 317/2005 Sb.

responding with the individual levels proposed in this paper. If the model is put into practice, we expect that the providers will flexibly accommodate the content of their courses to the required target competences. Especially at the higher levels, the structure of the missing competences of the individual practitioners may vary because of their particular types of background; these competences are likely to be acquired by the trainees through individual training plans.

A more detailed description of the qualification exams is described in the Draft Examination Manual for the Verification of Knowledge, Skills and Competences, which has been prepared as a follow-up document. The full version of

vyšších úrovních) může být u jednotlivých pracovníků vzhledem k jejich rozličným původním profesím různá, ty si posléze uchazeči mohou doplňovat spíše v rámci individuálních vzdělávacích plánů.

Podrobnější popis procesu kvalifikačních zkoušek je popsán v Návrhu zkušební manuálu pro ověřování znalostí, dovedností a kompetencí, který je vypracován jako navazující dokument. Plné znění navrhovaného modelu (Charvát, Jurystová & Miovský, 2012) definuje podrobně průběh a podmínky kvalifikačních zkoušek včetně možnosti uznání kvalifikace v přechodném období. Navrhujeme, aby v období 3 až 5 let od schválení modelu byla žadateli přízná na příslušná kvalifikace při splnění příslušných definova-

the proposed model (Charvát, Jurystová, & Miovský, 2012) defines in detail the procedure and conditions of the qualification exams, including the possibility to recognise qualification for a transitional period. We propose a period of 3 to 5 years after the approval of the model during which a qualification would be recognised for applicants if they meet the relevant defined professional requirements and submit an application to the competent unit of the Ministry of Education or to an organisation authorised by the Ministry. In practice the process will be governed by the standard procedures and best practices specified by the law for the recognition of qualifications in education or in a related area, in line with the possibilities of the managing authority – the Ministry of Education.

● 4 DISCUSSION

The supply analysis of the providers of the school prevention worker specialisation course in the Czech Republic shows varying quality among the number of 250-hour specialisation courses for school prevention workers which are accredited according to Decree No. 317/2005 Coll. Unfortunately, they are often reduced to a set of theoretical lectures in practice. Similar findings were identified during focus group meetings held with experts in the area of primary prevention. It is therefore an important innovation that the proposed model represents the clear definition of the required knowledge, skills and competence of primary prevention professionals for each level and that they are verified using standardised qualification exams. The clearly established criteria will make it easier for the providers of training activities to draw up adequate courses for the prevention practitioners at the relevant levels. It will also be easier for the Accreditation Committee for the further training of education professionals to evaluate or control the training providers and their courses.

According to the proposed model, passing the first, “prevention basic” course will be mandatory for any individuals who would like to pursue primary prevention activities, programmes and interventions in schools (this also applies to external professionals invited to the school or voluntary workers cooperating with NGOs). These requirements are not without good reason; their main purpose is to reduce the risk of damage or negative influence on young people in case of unprofessional conduct of primary prevention. Looking ahead, the first and second qualification levels can be expected to be achieved during bachelor’s or master’s study programmes at faculties of education as a standard in teacher education. However, this step must be preceded by unifying the teaching content and ensuring that the knowledge, skills and competences will indeed be comparable after the students pass the exams. The third, advanced level best corresponds to today’s positions such as the school prevention worker, school psychologist, special educator or re-

ných profesních předpokladů a po předložení žádosti na příslušné pracoviště MŠMT nebo jím pověřené organizace. Tento proces se bude v praxi řídit standardními a osvědčenými postupy určenými zákonem pro uznávání kvalifikací v rezortu školství či jiném příbuzném rezortu, dle aktuálních možností řídicího orgánu – MŠMT.

● 4 DISKUSE

Z analýzy nabídky poskytovatelů specializačního studia ŠMP v ČR vyplývá, že 250hodinová specializační studia pro školní metodiky prevence akreditovaná dle vyhlášky č. 317/2005 Sb. mají různou kvalitu. Často se v praxi bohužel omezují na souhrn teoretických přednášek. Podobná zjištění byla identifikována i v rámci ohniskových skupin s odborníky v oblasti primární prevence. Důležitou inovací navrhovaného modelu tak představuje jasné definování požadovaných znalostí, dovedností a kompetencí pracovníků v primární prevenci na každé z úrovní, které jsou poté ověřovány pomocí standardizovaných kvalifikačních zkoušek. Vzhledem k jasně nastaveným kritériím pak bude pro realizátory vzdělávacích aktivit snazší vytvořit adekvátní kurzy pro preventivní pracovníky určitých úrovní. Jednodušší bude také evaluace nebo kontrola poskytovatelů vzdělávání a jejich kurzů ze strany Akreditační komise DVPP.

Absolvování první základní úrovně, tzv. „preventivního minima“, je dle tohoto modelu nutnou podmínkou pro všechny jedince, kteří chtějí na školách a ve školských zařízeních realizovat primárněpreventivní aktivity, programy a intervence (týká se to například i externích odborníků zvaných do škol či dobrovolných pracovníků spolupracujících s NNO). Tyto požadavky nejsou samoúčelné, jde především o snížení rizika poškození či negativního vlivu na mládež při neodborném provádění primární prevence. Do budoucna se též předpokládá, že první i druhá kvalifikační úroveň by u pedagogů měla být standardně získávána již během bakalářského či magisterského studia na pedagogických fakultách. Tomu však musí předcházet sjednocení výuky a zajištění skutečně srovnatelných znalostí, dovedností a kompetencí po absolvování takových předmětů. Třetí, pokročilá úroveň odpovídá svým rozsahem nejvíce současným pozicím, jako jsou školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog či oblastní metodik prevence v rámci PPP. Čtvrtá, expertní úroveň opravňuje ke koordinaci primární prevence nad rámec jednoho zařízení. Tito experti hrají klíčovou roli v celém systému také proto, že pl-

gional prevention worker in pedagogical-psychological counselling centres. The fourth, expert level authorises the graduate to coordinate primary prevention exceeding the framework of a single facility. These experts also play an important part in the entire system because they fulfil the role of examiners (“authorised persons”) for the individual levels. There do not have to be more than ten experts within a region.

After the model is put into practice, the requirement should be consistently enforced that particular functions and positions associated with primary prevention at all levels should only be held by duly qualified persons. Prior to their appointment or before commencing actual prevention efforts, the relevant practitioner should therefore demonstrate the fulfilment of these additional qualification requirements by submitting the relevant certificate. Compliance of their staff with this requirement should be guaranteed by the managers of the relevant institutions providing the prevention activities. In the context of school-based prevention, they are most typically the head teachers or primary prevention programme managers in NGOs. However, effective support from the Ministry of Education and the subsequent control by the Czech School Inspectorate are likely to be indispensable in this step. The fulfilment of the qualification requirements for conducting prevention activities must be regularly checked by on-site inspections or through the certification of the providers of primary prevention. Current practice shows that thorough control is indispensable and essential for quality improvements. We also propose that the required minimum standard related to primary prevention knowledge should be included in the specialisation course concerning the fulfilment of the qualification requirements for head teachers / directors of educational facilities.

It is also necessary to mention in the context of the proposed model the common and sensitive issue of funding if the model is put into practice. We, as the authors of this document, would not like to interfere with the authority of the Ministry of Education in this respect, and our proposal does not aspire to define the funding requirements of the proposed model. We believe, however, that if the model is sensitively implemented in the existing practice, it does not necessarily need to produce an extreme increase in costs. It is even quite possible that the total increase could be rather small to negligible because the key aspects here are the unified concepts of the output criteria and control system. Let us briefly present several arguments.

There is already in place a system of primary prevention training, including a number of trained and qualified trainers and the general institutional infrastructure. The proposed model only introduces the required degree of standardisation in the existing system. Training is still coordinated by the Ministry of Education in this model and it is conducted by training institutions accredited by the Min-

ní roli zkoušejících (tzv. autorizovaných osob) pro jednotlivé úrovně. V rámci regionu dostačují na této úrovni spíše jednotky expertů.

Po zavedení modelu do praxe by měl být důsledně naplňován požadavek, aby konkrétní pracovní role a pozice spojené s primární prevencí na všech úrovních zastávaly pouze řádně kvalifikované osoby. Před jmenováním do konkrétní funkce či před zahájením vlastní preventivní práce by tedy musel pracovník doložit naplnění těchto dalších kvalifikačních předpokladů certifikátem. Dodržení tohoto požadavku u svých pracovníků garantují vedoucí pracovníci příslušných institucí, v nichž se preventivní aktivity odehrávají. V kontextu školské prevence jsou to nejčastěji ředitelé škol anebo vedoucí pracovníci programů primární prevence v rámci NNO. Tento krok se ovšem pravděpodobně neobejde bez účinné podpory MŠMT a následně důsledné kontroly ze strany České školní inspekce. Naplňování kvalifikačních předpokladů pro realizaci preventivních aktivit musí být pravidelně průběžně kontrolováno v rámci školních inspekcí či certifikací poskytovatelů primární prevence. Jak současná praxe ukazuje, je důsledná kontrola pro zvyšování kvality nezastupitelná a nutná. Navrhujeme též, aby nezbytný minimální standard znalostí z oblasti primární prevence byl zařazen také do specializačního studia pro splnění kvalifikačních předpokladů pro výkon funkce ředitele školy/školského zařízení.

V kontextu navrhovaného modelu je nutné dále zmínit i často kladenou a citlivou otázku finanční náročnosti v případě zavedení celého modelu do praxe. Jako autoři tohoto dokumentu nechceme v tomto bodě zasahovat do kompetencí MŠMT a náš návrh si neklade ambice na definování finančních požadavků, na něž by mohl mít navrhovaný model vliv. Domníváme se však, že model při citlivém postupném zavádění do stávající praxe nemusí nutně generovat zvýšené náklady v neúnosné míře. Je dost dobře možné, že by dokonce nárůst mohl být celkově velmi malý až zanedbatelný, neboť klíčové je v tomto případě jednotné pojetí výstupních kritérií a systém kontroly. Uvedeme stručně alespoň několik argumentů.

Systém vzdělávání v primární prevenci včetně řady již vyškolených a kvalifikovaných lektorů a celkového institucionálního zázemí již existují. Navrhovaný model do této již existující praxe přináší pouze potřebnou míru standardizace. Vzdělávání je i v tomto modelu koordinováno MŠMT a naplňováno jím akreditovanými vzdělávacími institucemi pro DVPP a nově i autorizovanými osobami. Při zavádění modelu se tedy počítá s místními etablovanými organizacemi působícími na poli primární prevence, tj. s tzv. přirozenými krajskými centry prevence, například pedagogicko-psychologickými poradnami, univerzitami, nestátními neziskovými organizacemi, (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák, 2010).

Systém ověřování cílových kompetencí je plně v režii jednotlivých lektorů kurzů – autorizovaných osob, kteří mo-

istry of Education for the further training of education professionals and, newly, by the authorised persons. The introduction of the model in practice thus foresees the utilisation of established local organisations operating in the field of primary prevention, i.e. the so-called natural regional centres of prevention, for example the pedagogical-psychological counselling centres, universities and NGOs (Miovský, Skácelová, Zapletalová, & Novák, 2010).

The system for the verification of the target competences continues to be controlled by the individual trainers – authorised persons, who can easily and without a significant increase in the costs accommodate the syllabi to the need to verify the acquisition of knowledge and skills during or after the course. A recommended evaluation standard (the Draft Examination Manual for the Verification of Knowledge, Skills and Competences) has been prepared to complement this model. Its full version will be provided to the professional public free of charge together with the other outputs of the VYNSPI project.

The proposed model does not question the existing development of primary prevention training. It takes into consideration both the formally existing typical positions in the school system as defined by the applicable laws and regulations and the informal, spontaneously created network of professionals dealing with primary prevention issues in practice. The model also includes as its integral component a system for the recognition of the individual levels of additional qualification requirements for professionals who have been working in the field of prevention for years and have passed, for example, the demanding specialisation course for school prevention workers (250 hours) or similar long-term courses, including those based on self-experience. If adopted in practice, the model can also be smoothly extended by adding a lifelong learning system concerning the primary prevention of risk behaviour. In other words, our proposal follows the principle of not changing what works and seeks to sensitively introduce other systematic measures to improve the quality and availability of functional primary prevention in the school system.

In order to perform the prevention activities, a prevention practitioner at any level should also possess certain personal and attitudinal characteristics such as having and presenting strong rejection of risk behaviour, a sufficient degree of empathy, etc. Using the “NEO–FFI” and “HO–MO–PO” questionnaires administered by 42 school prevention workers from the Olomouc Region, Dolejš (2009) described an average school prevention worker as a person who is emotionally balanced, open to others and to new experiences, able to help and listen, conscientious, focused on moral values yet not motivated by career development. The question of other personality requirements for a prevention practitioner remains open because it is difficult to evaluate during the qualification exams. Also problematic is the re-

hou svá kurikula kurzů poměrně snadno a bez výrazného zvýšení nákladů přizpůsobit nutnosti ověřit předávání znalostí a trénovaných dovedností v průběhu či na konci kurzu. Pro tyto účely byl vypracován doporučený hodnoticí standard (Návrh zkušebního manuálu pro ověřování znalostí, dovedností a kompetencí), který doplňuje tento model a bude odborné veřejnosti zdarma poskytnut v plném znění spolu s ostatními výstupy projektu VYNSPI.

Navrhovaný model nezpochybňuje dosavadní vývoj vzdělávání v primární prevenci. Zohledňuje jak formálně existující typické pozice ve školství definované zákonem a prováděcími vyhláškami, tak neformální, spontánně vzniklou síť složenou z odborníků, kteří se problematice primární prevence věnují v terénu. Jeho integrální součástí je i systém uznávání jednotlivých úrovní dalších kvalifikačních předpokladů u pracovníků, kteří v prevenci již léta působí a prošli například náročným specializačním studiem pro školní metodiky prevence v rozsahu 250 hodin, či jinými dlouhodobými kurzy včetně těch sebezkušenostních. Model může být v případě zakotvení do praxe bez problémů rozšířen i o systém celoživotního vzdělávání v PPRCH. Jinými slovy, náš návrh se drží zásady neměnit, co je funkční, a přitom citlivě zavádět nová systémová opatření s cílem zvýšení kvality a dostupnosti funkční primární prevence ve školství.

Pro výkon preventivních aktivit by měl preventivní pracovník na jakékoli úrovni disponovat také určitými osobnostními či postojeovými vlastnostmi, jako například mít jednoznačně vyhraněný negativní vztah k oblasti rizikového chování a prezentovat jej, být dostatečně empatický atp. Dolejš (2009) pomocí dotazníků NEO-FFI a HO-MO-PO administrovaných 42 ŠMP z Olomouckého kraje označil průměrného ŠMP jako emocionálně vyrovnaného, otevřeného druhým lidem a novým zkušenostem, schopného pomáhat a naslouchat, svědomitého; orientovaného na hodnoty mravní, který ale není motivován profesním postupem. Otázka jiných osobnostních předpokladů preventivního pracovníka zůstává otevřená, protože je v rámci kvalifikačních zkoušek velmi obtížně hodnotitelná. Stejně tak je problematický požadavek, který je vymezen například ve Standardech PPRCH 2005–2012 a který říká, že ten, kdo realizuje program primární prevence rizikového chování, by měl být cílovou skupinou akceptován (MŠMT, 2005). Jedná se ovšem spíše o doporučení proklamativního charakteru a z nich plynoucí metodický problém, na kterém je vhodné do budoucna dále pracovat a vést o něm diskusi.

Ověřování tzv. měkkých kompetencí (soft skills), jejichž spektrum sahá od empatie či znalosti lidí přes komunikativnost či sebekritičnost až po schopnost prosadit se, vést tým anebo schopnost nadchnout ostatní pro společný cíl, je velmi obtížné (často v praxi neproveditelné). Je v kompetenci autorizovaných osob, provádějících zkoušky, rozpoznat vhodnost, či nevhodnost uchazeče. V odůvodněném případě

quirement specified for example in the Standards of the Primary Prevention of Risk Behaviour 2005 – 2012, which states that a person delivering a programme of the primary prevention of risk behaviour should be accepted by the target group (MŠMT, 2005). These are, however, rather proclamatory recommendations highlighting a certain methodological issue which should be worked on and discussed in the future.

The verification of so-called soft skills, which range from empathy, understanding people to the ability to communicate, self-reflection to assertiveness, team leadership and the ability to inspire others for a shared goal, is very difficult (and often impracticable). It is within the competence of the authorised persons conducting the exams to recognise whether or not the trainees are suitable candidates. In justified cases (involving a mental disorder, a significantly unhealthy or risky life style, current drug use, significant personal immaturity, total absence of soft skills, etc.), they can deny the qualification on these grounds. A certain part should also be played in this respect by the managers (e.g. head teachers), who should only nominate individuals with adequate personality characteristics, e.g. those with natural authority, for positions implementing primary prevention.

According to the current legislation, the mental fitness requirement is only imposed upon the education professional working in facilities for providing institutional and court-ordered education and in facilities for preventive educational care. This fitness is determined by a psychological examination conducted by an accredited professional (Section 18 of Act No. 109/2002 Coll.), as prescribed in detail by Decree No. 60/2006 Coll. (Mikulková, Běhounková, 2011). It is a question whether to also apply a similar requirement to primary prevention practitioners in general or at least starting from a certain qualification level (e.g. from the 2nd or 3rd level). However, we realise how sensitive this requirement is. It would also imply more complex requirements for the implementation of the model. On the other hand, we are not opposed to similar proposals and are prepared to include them in the model if they win broader consensus.

For the time being, we have addressed this issue by introducing at least the requirement for a certain share of a self-experience component in the required training. We generally define self-experience as follows: “Self-experience is a term used mainly in the training systems for helping professions. The objective of self-experience-based learning is to develop self-knowledge, acquire a perspective of one’s motivation for work, increase self-awareness and one’s position in the social network, etc. Let us not confuse self-experience in this model with the commonly used form of sharing other specific knowledge and skills through activities such as games and group techniques during lessons dedicated to minorities, etc. A self-experience course should be led by a trainer with self-experience training.”

(může se jednat o psychickou poruchu, výrazně nezdravý či rizikový životní styl, aktuální užívání drog, výraznou osobnostní nevyzrálou, totální absenci měkkých dovedností atp.) mohou udělení kvalifikace s odůvodněním zamítnout. Svou roli v tomto ohledu hrají i vedoucí pracovníci (např. ředitelé škol), kteří by do pozic realizujících primární prevenci měli obsazovat osobnostně vhodně vybavené jedince, tj. například pracovníky s přirozenou autoritou.

Požadavek psychické způsobilosti je dle současné právní úpravy kladen pouze na pedagogické pracovníky působící v zařízeních pro výkon ÚV, OV a v zařízeních pro preventivně výchovnou péči. Tato způsobilost je zjišťována psychologickým vyšetřením, jež je provedeno osobou, která má pro tuto činnost udělenou akreditaci (zákon č. 109/2002 Sb., § 18), což blíže specifikuje vyhláška č. 60/2006 Sb. (Mikulková, Běhounková, 2011). Je otázkou, zda nepožadovat podobnou podmínku i pro pracovníky v primární prevenci obecně, nebo alespoň od některé z úrovní (například od 2. nebo až 3. úrovně). Uvědomujeme si ovšem citlivost požadavku. Také by to kladlo mnohem vyšší nároky na implementaci modelu. Na druhou stranu se podobným návrhům nebráníme a jsme připraveni je v případě širšího konsenzu do modelu též zahrnout.

Prozatím problematiku řešíme alespoň zavedením požadavku jistého podílu sebezkušenosti v rámci požadovaného vzdělávání. Definujeme ji zhruba následovně: „Sebezkušenost je pojem používaný zejména ve vzdělávání pro pomáhající profese. Cílem sebezkušenostního vzdělávání (někdy též zážitkového) je rozvoj sebepoznání, získávání náhledu na vlastní motivaci pro práci, zvyšování vědomí sebe a svého ukotvení v sociálních vztazích atp. Sebezkušenost tedy v tomto modelu nezaměňujeme za běžně užívanou interaktivní formu předávání jiných specifických znalostí a dovedností například formou her a skupinových technik v rámci hodin věnovaných minoritám atp. Sebezkušenostní kurz by měl vést lektor se sebezkušenostním výcvikem.“

● 5 CONCLUSIONS

We are making this description of the basic features of the model to the Ministry of Education and to all the stakeholder institutions and professionals working in the primary prevention of risk behaviour to open a public debate on the further use of the model. Continued development of primary prevention calls for taking systematic and coordinated steps in all areas, including training and control of its quality. Naturally, this model represents only one of the ways of achieving systematic changes. Nevertheless, it is a sophisticated and innovative system resulting from discussions among foremost experts who have worked in practical primary prevention for a number of years. We are, of course, open to updating the model in terms of modifying the individual partial parameters. We believe that its gradual and sensitive implementation may produce the desired effects of a greater degree of harmonisation of the criteria of assessing the quality of educational programmes, especially as far as the quality of their outputs, i.e. professionally trained primary prevention practitioners, are concerned. The form, methods and scope the individual training providers apply in the design and delivery of their courses do not essentially matter; what is important is the result, i.e. the level of professional competency of the prevention practitioners and their ability to provide high-quality safe preventive interventions. The point is not only that the methods and interventions used in preventive measures should be verified and effective but also that they should not cause any damage or undesired or unplanned adverse impacts on the children. Professionalism also includes the knowledge of the methods and procedures of prevention, awareness of the limits and potential of such methods, and the ability to correctly apply them to the given target group at the right time. Lack of knowledge, ignorance and inexperience are dangerous both for school children and young people and for prevention practitioners. We should make a combined effort to create conditions which will reduce the occurrence of such adverse phenomena in primary prevention practice in the school system to the minimum.

● 5 ZÁVĚRY

Předkládáme tento, v základních rysech popsaný, model k dispozici MŠMT a dále všem zainteresovaným institucím a odborníkům působícím v primární prevenci rizikového chování s cílem zahájit veřejnou diskusi o možnosti jeho dalšího využití. Další vývoj primární prevence vyžaduje systémové a koordinované kroky ve všech oblastech, včetně vzdělávání a kontroly jeho kvality. Tento model představuje samozřejmě jen jednu z mnoha možností, jak dosáhnout systémových změn, nicméně jde o promyšlený a inovativní systém vzniklý na základě diskuze předních odborníků působících dlouhá léta v praxi primární prevence. Jsme samozřejmě přístupni aktualizaci modelu týkající se úpravy jednotlivých dílčích parametrů. Věříme, že jeho postupná a citlivá implementace může dosáhnout kýženého efektu větší harmonizace v kritériích posuzování kvality vzdělávacích programů, a zejména pak kvality jejich výstupů, tj. profesionálně připravených pracovníků v primární prevenci. V zásadě je jedno, jakou formou, jakými metodami a v jakém rozsahu připravuje a provozuje každý vzdělavatel své kurzy, podstatný je výsledek, tj. úroveň odborné připravenosti preventivních pracovníků a jejich schopnost kvalitně a bezpečně poskytovat preventivní intervence. Nejde totiž samozřejmě pouze o to, aby užívané metody a intervence při preventivní práci byly ověřené a účinné, ale i o to, aby jejich prostřednictvím nemohlo dojít k poškození nebo jakémukoli nežádoucímu a neplánovanému negativnímu ovlivnění dětí. K profesionalitě patří znalost metod a postupů preventivní práce, znalost limitů a možností těchto metod a schopnost je správným způsobem aplikovat pro danou cílovou skupinu a ve správném čase. Neznalost, nevědomost a nezkušenost jsou nebezpečné jak pro školou povinné děti a mládež, tak pro preventivní pracovníky. Naší společnou snahou by mělo být vytvoření předpokladů pro to, abychom se s těmito neduhy v primárněpreventivní praxi ve školství setkávali co nejméně.

REFERENCES / LITERATURA

- Černý, M., & Lejčková, P. (2007) Systémový přístup v prevenci užívání návykových látek. Co funguje a nefunguje v primární prevenci [A Systematic Approach to the Prevention of Drug Use. What Works in Primary Prevention and What Does Not]. *Zaostřeno na drogy* 5 (2), 1–12.
- Dolejš, M. (2009). Školní metodici prevence v Olomouckém kraji – analýza pracovních podmínek [School Prevention Workers in the Olomouc Region – An Analysis of the Working Conditions]. *Adiktologie*, (9)1, 44–51.
- EMCDDA (undated). EMCDDA *Online Glossary*. [<http://www.emcdda.europa.eu/publications/glossary#u>, staženo 26. 6. 2012]
- Gabrhelik, R., Duncan, A., Miovsy, M., Furr-Holden, C. D. M., Stastna, L., Jurystova, L. (2012a). „Unplugged“: A school-based randomized control trial

- to prevent and reduce adolescent substance use in the Czech Republic. *Drug and Alcohol Dependence*, 124(1–2), 79–87.
- Gabrhelik, R., Duncan, A., Lee, M.H., Stastna, L., Furr-Holden, C.D.M., Miovsy, M. (2012b). Sex Specific Trajectories in Cigarette Smoking Behaviors among Students Participating in the Unplugged School-based Randomized Control Trial for Substance Use Prevention. *Addictive Behaviors*, 37(10), 1145–1150.
- Charvát, M., Jurystová, L., & Miovsy, M., (2012). *Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství* [Four-Level Model of Qualifications for the Practitioners of the Primary Prevention of Risk Behaviour in the School System]. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

- Jurystová, L., Gabrhelík, R., Miovský, M. (2009). Formativní evaluace procesu implementace preventivního programu Unplugged školními metodiky prevence [“Unplugged” Primary Prevention Programme – Evaluation of the Implementation Process by School Prevention Workers]. *Adiktologie*, (9)1, 10–19.
- Mikulková, M., & Běhounková, L. (2011). *Zpráva z obsahové analýzy právních dokumentů MŠMT z hlediska primární prevence rizikového chování* [Final report on the content analysis of the legal documents of the Ministry of Education from the Perspective of the Primary Prevention of Risk Behaviour]. [an unpublished final report] Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- Miovský, M. a kol. (2012). *Výkladový slovník základních pojmů mezioborové školské prevence rizikového chování* [Interdisciplinary School-based Primary Prevention: the explanatory dictionary of basic terms]. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství* [Primary Prevention of Risk Behaviour in the School System]. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga, str. 70–74.
- Miovský, M., Šťastná, L., Gabrhelík, R., & Jurystová, L. (2011). Evaluation of the Drug Prevention Interventions in the Czech Republic. *Adiktologie*, (11)4, 236–247.
- MŠMT (2005). *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek* [Standards of Professional Qualifications of the Providers of Programmes of Primary Prevention of Substance Use].
- MŠMT (2009). *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009–2012* [Risk Behaviour Prevention Strategy for Children and Young People within the Competence of the Ministry of Education, Youth, and Sports for the Period 2009–2012]. P. 7.
- *Standardy pro udělování akreditací DVPP* [Standards for the accreditation of the further training of education professionals]. Ref. no. 26 451/2005-25, 30 908/2005-25, 10 405/2008-6/IPPP. MŠMT.
- *Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání* [National Qualifications Framework for Tertiary Education] (2012). Metodika používání národního kvalifikačního rámce terciárního vzdělávání – ČÁST TŘETÍ. Jak psát výstupy z učení pro studijní obory a předměty [Guidelines to the application of the National Qualifications Framework for Tertiary Education – PART THREE. Drafting the learning output for fields of study and subjects [draft]. [http://qram.reformy-msmt.cz/, staženo 18. 5. 2012]
- Národní ústav odborného vzdělávání (2007). *Postup tvorby vzdělávacích modulů pro dílčí kvalifikace*. Metodický materiál projektu NSK [Procedure of the Creation of Training Modules for Partial Qualifications. A guidance document]. Praha: NÚOV
- Národní ústav pro vzdělávání (2012). *Metodika naplňování Národního soustavy kvalifikací* [Guidelines for the Fulfilment of the National Qualifications Framework]. (2nd edition) Praha: NÚV
- Pavlas Martanová, V. (ed.) (2012). *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování* [Standards of Professional Qualifications of the Providers of Programmes of Primary Prevention of Substance Use] Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Širůčková, M., Miovský, M., Skácelová, L. (2012). *Příklady dobré praxe programů školské prevence rizikového chování* [School-based Prevention of Risk Behaviour: examples of good practice]. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Decree no. 72/2005 Coll., as amended. *Policy for the provision of counselling services in schools*, ref. no. 27317/2004-24 (Věstník MŠMT ČR, LXI, 2005, vol. 7), Annex 3.
- Decree No. 317/2005 Coll., on the further education of education professionals, the Accreditation Committee, and the career system for education professionals.
- Act No. 179/2006 Coll., on the recognition of the results of further education.

TĚLO – DUŠE – VZTAH

14. konference psychosomatické medicíny s mezinárodní účastí v Liberci Tělo – duše – vztah 11. října – 13. října 2012 Liberec, vědecká knihovna

Vážené kolegyně, kolegové, přátelé,

výbor psychosomatické sekce PS ČLS JEP vás srdečně zve na konferenci psychosomatické medicíny znovu do Liberce.

V celé medicínské praxi je středem zájmu tělo. Dokud je tělo živé a trpící, je oduševnělé. Abychom vyvážili přílišné zaměření na tělesnou schránku našich pacientů, chceme věnovat

pozornost také jejich duši. Pak je nutné si položit otázku po vztahu ať už těla a duše, tak nás s pacienty. Této rozsáhlé problematice chceme věnovat 14. konferenci psychosomatické medicíny. Po dobrých zkušenostech s prostředím Krajské vědecké knihovny v Liberci se znovu sejdeme v jejich příjemných prostorách ve dnech 11. – 13. října 2012.

Program bude jako obvykle pestrý, rádi bychom si však položili otázky:

- Máme k dispozici tělově orientované psychoterapie?
- Lze využít psychoterapii při práci s tělem pacienta a jak? O jaká teoretická východiska se při tom můžeme opírat?

K O N F E R E N C E

- Může a má každý lékař využívat zkušeností psychoterapie při péči o vztah se svým pacientem? O jaká teoretická východiska se při tom můžeme opírat?
  - Co patří do psychosomatické péče základní a co do specializované?
  - Jak vyučovat základní psychosomatickou péči v praxi a jak dále ve výuce na lékařských fakultách?
- Více informací na
www.lirtaps.cz/14_konference.htm

Na setkání s vámi se těší
za výbor psychosomatické sekce PS ČLS JEP

MUDr. Vladislav Chvála